

SUVERANITATEA – ELEMENT DEFINITORIU AL PERSONALITĂȚII JURIDICE INTERNAȚIONALE A STATULUI

Natalia CHIRTOACĂ, doctor în drept, conferențiar universitar, AȘM
Leonid CHIRTOACĂ, doctor în drept

Recenzent:

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat în drept, profesor cercetător

The quality of legal international personality of the state is characterized through: the sovereignty over the territory or and over the people who are present on this territory.

In the process of state edification the most hardly goal to achieve is the exercise of sovereignty fully on internal and external plan. At the same the sovereignty is the determined element for the existence and functioning of a state.

Statele s-au format, de-a lungul timpului, ca rezultat al războaielor și al cuceririi de teritorii, prin partaj succesoral, prin căsătorii între familii monarhice [1] etc. În literatura de specialitate se menționează că „dreptul internațional este din sfera publicului și punctul de pornire este statul” [2].

Statul poate fi definit ca o instituție suprastructurală, care reglementează, pe plan național și internațional, organizarea politică și administrativă a unui teritoriu bine definit, modul de organizare social-politică și administrativă a unei comunități [3].

Crearea unui stat independent trebuie să fie bazată pe principiul egalității în drepturi a popoarelor și al dreptului lor de a dispune de ele însele. Încălcarea acestui drept și nerespectarea principiului neamestecului în treburile interne ale statelor reprezintă acte ilicite și pot fi contestate și sancționate potrivit dreptului internațional.

Noile state se bucură de calitatea de subiect de drept internațional din momentul apariției, celelalte state trebuie să respecte drepturile suverane ale acestora. Calitatea statului ca subiect de drept internațional se exprimă prin capacitatea de a dobândi și de a-și asuma totalitatea drepturilor și obligațiilor cu caracter internațional [5] și obligația benevolă de a le respecta [6]. Statele nu sunt numai subiecte ale dreptului internațional, ci și creatoare ale acestui drept. Calitatea de personalitate juridică internațională a statului se caracterizează prin: suveranitatea asupra teritoriului său și persoanelor care se află pe acest teritoriu.

Pentru a putea califica o anumită entitate ca stat, având personalitate juridică internațională, se cer luate în considerare anumite criterii. Practica internațională se referă, în general, la criteriile „clasice” dezvoltate de dreptul constituțional, care au în vedere trei elemente fundamentale ale existenței statului: două de ordin sociologic – populația și teritoriul, iar al treilea – un element juridic – existența unui guvern.

Fiind o colectivitate organizată, suverană și independentă situată pe un anumit spațiu, statul are calitatea de subiect de drept atât în raport cu ordinea internă cât și cu cea internațională [7]. Ceea ce îi conferă această dublă calitate este caracterul suveran al puterii sale. În baza acestei puteri, statul are dreptul de a guverna

societatea în interior și de a stabili raporturi cu alte state [8], în exterior, în condiții de deplină egalitate. Dacă latura internă a suveranității statului privește puterea sa de comandă în interior, concretizată în elaborarea unor norme cu caracter general și în urmărirea aplicării acestora în practica socială (realizarea ordinii de drept), latura externă privește comportamentul statului în societatea internațională, raporturile sale cu celelalte state [9]. Astfel, suveranitatea este temeiul politic și juridic al personalității juridice internaționale a statului și determină aria de manifestare a acestei calități.

Cea mai completă definiție a noțiunii de stat a fost dată de Convenția de la Montevideo [10], care este acceptată ca reflectând, în termeni generali, condițiile statalității în dreptul internațional.

Potrivit acestei convenții, „Statul ca personalitate internațională trebuie să întrunească următoarele condiții:

- teritoriu determinat;
- populație permanentă;
- guvern;
- capacitatea de a intra în relații cu alte state” [11].

Întrunirea celor trei elemente: populație, teritoriu și guvern constituie premisa, dar nu conduce direct la recunoașterea ca stat a entității date și nici nu explică această calitate în sensul dreptului internațional. Aceste elemente caracterizează statul din punct de vedere politic și social, dar în doctrină se arată că drept criteriu al existenței statului ar trebui să fie luat un element de ordin juridic – suveranitatea. Astfel, suveranitatea constituie elementul definitoriu al existenței statului (o trăsătură esențială a puterii de stat) [12] manifestându-se odată cu apariția acestuia, fiind la fel de vechi ca statul însuși și inseparabilă de acesta.

În literatura de specialitate, suveranitatea a fost definită ca fiind „supremația unică, deplină și indivizibilă a puterii de stat în limitele frontierelor teritoriale și independența acesteia în raport cu orice altă putere” [13].

Suveranitatea este caracteristica de bază a statului, fundament în egală măsură politic și juridic al calității statului de subiect de drept internațional [14].

În procesul edificării statalității obiectivul cel mai greu de atins este exercitarea suveranității în deplină măsură pe plan intern și pe cel extern. Totodată, suveranitatea este elementul determinant pentru existența și funcționarea unui stat.

„Suveranitatea” și corolarul ce-o acompaniază, al egalității statelor, a fost numită „doctrina constituțională de bază a dreptului internațional”. Suveranitatea este piatra de temelie a retoricii internaționale despre independența statului și libertatea de acțiune.

Probabil, nu există concept al cărui sens să fie mai controversat decât cel de suveranitate. Este un fapt incontestabil că acest concept, din momentul în care a fost introdus în știința politică și până astăzi, n-a avut un sens care să fie agreat pe plan universal. De-a lungul timpului conceptul de suveranitate a evoluat în funcție de scopurile societății, de interesele și valorile ce trebuiau protejate, conținutul ei deosebindu-se de la o orânduire socială la alta, mergându-se de la afirmarea și justificarea ca realitate și principiu, la negarea suveranității, inclusiv la considerarea ei ca sursă a conflictelor dintre state.

Cel puțin o parte a dificultății în definirea suveranității rezidă în faptul că acest termen își are rădăcinile în cuvântul suveran, în ale cărui mâini se găsea puterea spirituală și seculară “absolută”.

Suveranitatea poate fi definită ca putere absolută, ca putere a unui stat de a conduce și de a constrânge sau, și mai larg, ca supremația puterii de stat pe plan intern și independența statului, pe plan extern, față de orice altă putere. Pe plan intern, suveranitatea înseamnă dreptul exclusiv și legitim al statului de a reglementa viața societății în ansamblu, prin emiterea legilor și altor reguli juridice, și de a aplica sancțiuni în numele interesului general. Pe plan extern, suveranitatea presupune capacitatea de a intra în relații cu alte state pe baze legitime, conform dreptului internațional [15].

Conceptele moderne privitoare la suveranitate au pus deseori întrebarea dacă se poate vorbi de “suveranitate absolută” a statelor, o putere deasupra dreptului internațional. Sunt puțini aceia care ar fi de acord astăzi cu o asemenea idee [16]. Viața internațională contemporană evidențiază coexistența unor state suverane. Însă, suveranitatea în plan internațional nu poate fi absolută, tocmai pentru că ea trebuie să asigure toleranță și respect pentru suveranitatea altor state.

Statele, în temeiul suveranității lor, au dreptul de a-și alege și promova în mod liber sistemul lor politic, economic, social și cultural, de a-și organiza viața politică, economică și socială în conformitate cu voința și interesele poporului, fără amestec din afară, și de a-și alege propria politică internă și externă, de a se pronunța în toate domeniile cu puterea ultimului cuvânt [17].

Odată cu schimbările din lumea contemporană, caracterizată prin procese de integrare, regionalizare, globalizare, s-a modificat și conținutul conceptului de suveranitate [18]. Teoreticienii acceptă inexistența unei suveranități absolute, statele delegând un grup de competențe unor organisme internaționale, supuse dreptului internațional. Statele, în calitate de actori ai relațiilor internaționale, sunt conștiente de interdependența mutuală dintre state și de imposibilitatea unui stat de a-și extinde pretențiile asupra unui teritoriu mai larg decât cel recunoscut ca aparținând lui.

Principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional, cum ar fi interdicția ca un stat să-și impună voința asupra teritoriului altui stat, cu excepția unor situații speciale (protecția propriilor cetățeni) sau să înceapă un război, responsabilitatea statelor pentru acte săvârșite pe teritoriul său care pot dăuna altui stat, folosirea echitabilă a resurselor de apă de care depind și alte state, precum și de obligațiile luate de stat în calitate de membru al organizațiilor internaționale, organizațiilor suprastatale, regionale, etc., toate acestea limitează suveranitatea, pe plan internațional [19].

În cazul suveranității externe intervine și problema *recunoașterii*, care în ultimul timp, nu este tratată ca o precondiție a suveranității statului. Specialiștii în domeniu [20] afirmă că suveranitatea nu este creată de recunoaștere, dar nici nu este distrusă de nerecunoaștere. Însă, recunoașterea internațională exprimată, de obicei, prin acceptarea statului nou creat în Organizația Națiunilor Unite, este văzută ca o legalizare și legitimare internațională a stărilor unei entități politice. Nerecunoașterea afectează stărilor, lipsind-o de una din caracteristicile esențiale ale statului – capacitatea de a intra în relații cu alte state. Pe de altă parte, nerecunoașterea este condiționată de factori

obiectivi (ilegalitatea constituirii statului, pericolul pe care acesta îl reprezintă pentru comunitatea internațională), care fac ca statalitatea unei entități politice să fie nedorită.

Suveranitatea internă a statului este limitată prin obligația de a respecta drepturile omului și cetățeanului în felul în care acestea sunt consfințite în dreptul internațional și consemnate în Constituție. Limitările condiționate de normele dreptului internațional nu prezintă vre-un pericol pentru suveranitatea statului, decât în cazul nerespectării lor.

Mulți dintre autori (Ian Brownlie, James Crawford) pun semnul egalității între suveranitate și independență, autoritatea fundamentală a unui stat de a-și exercita puterea, fără a fi subordonat vreunei puteri din afară. Într-adevăr, recomandarea criteriului independenței ca fiind singurul relevant în a determina dacă un stat este sau nu deplin suveran este importantă [21].

Garantul suveranității constă în independența statului, între ele existând o interacțiune foarte strânsă, întrucât, numai independența națională și economică a statului asigură exercitarea deplină a suveranității. Din acest motiv se folosește și formula “principiul suveranității și independenței naționale”. Suveranitatea și independența națională constituie valorile-nucleu ale unuia dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional, care guvernează relațiile dintre state.

Totuși, este important să ținem cont de faptul că ceea ce este semnificativ este autoritatea sau capacitatea unui stat de a hotărî în privința relațiilor cu puterile din afară. În exercitarea suveranității sale, statul trebuie să se comporte ca un membru integrat în societatea internațională și să respecte principiile și normele dreptului internațional printre care îndeosebi, suveranitatea și independența națională a altor state, egalitatea lor în drepturi, și să procedeze, după caz, și la acțiuni de informare și consultare în vederea găsirii unor soluții viabile problemelor cu care se confruntă.

Fiind un fenomen social-politic, obiectiv și viabil, suveranitatea se caracterizează prin exclusivitate, indivizibilitate, inalienabilitate, având un caracter original și plenar.

Exclusivitatea se exprimă prin aceea că teritoriul unui stat nu poate fi supus decât unei singure suveranități. Prin caracterul indivizibil al suveranității se înțelege că ea nu poate fi fragmentată, atributele ei neputând aparține într-un stat mai multor titulari, iar inalienabilitatea desemnează faptul că suveranitatea nu poate fi abandonată sau cedată altor state sau organizații internaționale. Caracterul original și plenar este determinat de faptul că suveranitatea aparține statului și nu îi este atribuită din afară, iar prerogativele puterii de stat cuprind totalitatea domeniilor de activitate – politic, economic, social, cultural etc.

Trebuie să menționăm că, în raporturile dintre state condiția *sine qua non* a unor raporturi normale viabile, a unui climat de pace și înțelegere între națiuni îl constituie respectul reciproc al suveranității și independenței naționale.

Astfel, conceptul de suveranitate nu este un concept care să fie folosit pentru a explica ceea ce statul face sau poate alege să facă, ci este un principiu care susține faptul că trebuie să existe o autoritate supremă în interiorul comunității politice, dacă această comunitate există.

Referințe

1. Anghel, I. M. Subiectele de drept internațional. – București: Editura Lumina-Lex, 2002. p. 56-59.
2. Комаровский, Л. А. Основные вопросы науки международного права. – Москва: 1895. с. 33-34.
3. Dicționar Enciclopedic. – Chișinău: Editura „Cartier”, 2001.
4. Negru, B., Negru, A. Teoria generală a statului și dreptului [curs universitar]. – Chișinău: Bons Offices, 2006. p. 134.
5. Capacitatea de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații cu caracter internațional se identifică cu personalitatea juridică internațională a entității în cauză.
6. Ecobescu, N., Duculescu, V. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor. – București: 1976. p. 15; Бараташвили, Д. И. Принцип суверенного равенства государств в международном праве. – Москва: Издательство „Наука”, 1978. с. 101.
7. Popescu, D., Drept internațional public, ed. Universității Titu Maiorescu, București, 2005, p. 54; Carreau, D. Droit international. – Paris: A. Pedone, 7-e édition, 2001. p. 17.
8. Naess. Community and lifestyle. – England: Cambridge, 1984. p. 397.
9. Popa, V.N. Teoria generală a dreptului. – București: ACTAMI, 1998. p. 62-63.
10. Convenția de la Montevideo din 1933, cu privire la drepturile și obligațiile statelor.
11. Art. 1 din Convenția de la Montevideo din 1933, cu privire la drepturile și obligațiile statelor.
12. Аваков, М.М. Правопреемство освободившихся государств. – Москва: Издательство „Международные отношения”, 1983. с. 29.
13. Popescu, D., op. cit., p. 55; Anghel, I. M., op. cit., p. 107.
14. Ануфриева, Л.П., Бекашев, Д.К., Бекашев, К.А. Международное публичное право. – Москва: Издательство „Проспект”, 2004. с. 148.
15. Miga-Beșteliu, R. Drept internațional: introducere în dreptul internațional public. – București: Editura ALL, 2003. p. 84-85.
16. Popescu, D., op. cit., p. 58.
17. Dupuy, P. M. Droit international public. 5-em édition. – Paris: Dalloz, 2000. p. 91.
18. Popescu, D., op. cit., p. 57.
19. În prezent, suveranitatea nu mai poate fi considerată nici absolută, nici relativă, deoarece sub aspectul exercitării sale este supusă unor limitări complexe de natură diferită (recursul în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului; mecanismul de integrare în UE).
20. Popescu, D., op. cit., p. 56; Miga-Beșteliu, R. Drept internațional public. – București: Editura ALL BECK, vol. 1, 2005. p. 85-87; Mazilu, D. Dreptul internațional public. 2 vol. – București: Editura Lumina-Lex, vol. 1, 2001. p. 36-37.
21. Dupuy, P. M., op.cit., p. 21; Miga-Beșteliu, R., op.cit., 2003. p. 86-87.

Prezentat la 20.12. 2007